

VELKÁ DOBA.

(Členům a přátelům NSČSU a SSB a ostatním čtenářům C. a C.)

Březnové události rozvířily celý svět. Náš stát a národ československý octly se na okraji výhně, ze které by se velmi snadno mohl vznítiti požár, o jehož rozsahu a možných důsledcích si dnes ještě nedovedeme učiniti ani představu. Stali jsme se předmětem a takřka středem pozornosti světa, mluvili o nás veřejně představitelé evropských mocností a zajímali se o nás lidé ve všech kulturních zemích. Tisk celého světa přinášel o naší republice pravidelné zprávy, byť i z části nesprávné a zabarvené podle sympatií k nám nebo antipatií.

Ministerský předseda Dr. Milan Hodža pronesl dvě veliké řeči. Všichni jsme cítili jejich závažnost pro sebe a pro svou budoucnost; byly také politicky hodnoceny v cizině. Nemůžeme se však zatajiti, že některé jiné projevy, na př. v denním tisku a ve veřejnosti a nálada v soukromí nebyly vždy a veskrze úměrný, vážnosti doby.

Poněvadž věci takového dosahu, o jaké dnes jde, nejsou hodnoceny jen politicky a s hlediska národního a národnostního, ale i mravně a po stránce náboženské, a jelikož nám byla důvěrou členů svěřena správa a vedení věci náboženské společnosti čs. unitářů, považujeme za svou povinnost, abychom jménem členů a přátel zaujali stanovisko k otázkám dneška pro nás všechny tak významným. — —

Srovnáváme-li dějství minulých věků a století s dnešními, vidíme, že nepoměrně větší část naší planety a mnohem mocněji než kdy před tím je zasahována širším a živějším ruchem. Vznik, rozkvět a úpadek říše babylonské, egyptské, římské, stěhování národů na prahu středověku, které přetvořilo mapu Evropy a Asie, ale trvalo staletí a zasahovalo jen části obou zemědílů, vpád Turků do Evropy, objev Ameriky a jiných zemí, revoluce francouzská, války Napoleonské atd. byly velikými událostmi dějinnými. Nikdy však se při tom tak rychle a s takovými pronikavými důsledky neměnily, nevytvářely a nevznikaly celkově nové poměry, a vý-

značné události neměly takové odezvy skoro současně v nejoblehlejších místech naší zeměkoule jako nyní!

Za války r. 1914-1918, které jsme si zvykli říkati „světová“, ale dnes se už popírá správnost tohoto označení, protože války skutečně světové prý teprve přijdou, byla generace dnešních otců a dědů přesvědčena, že nic tomu podobného se již po staletí opakovati nemůže; že je to vrchol zkázy a zároveň poučení pro lidstvo, aby se ničeho tak zlého už neodvažovalo. Dnes vidíme, jak klamné bylo toto očekávání!

Doba 20 let přetvořila svět, ale ani jsme si plně neuvědomili rozměrů a dosahu těch změn, jako si zpravidla hned a plně neuvědomujeme za jízdy změn krajinných a prostředí, kterým projíždíme.

I my se letos chystáme oslavit dvacetiletí trvání svého státu. Dvacet let! Co je to pro nás za úžasnou periodu národního a kulturního vývoje! Ale jaký nepatrný, ba nekonečně drobnohledný zlomeček je to na př. v době uplynulé od zrození země a od početí prvního člověka! Zvykli jsme si příliš odměřovati všechno ze dne na den až na tisíce milimetrů, odvažovati věci i na tisíce miligramů, vnikáme, máme-li na mysli dřívější vývoj věcí, snad až příliš rychle do tajů nejmenších a nejzákladnějších částí stavby světa a života, do prvků a jejich skladeb a postupně do všeho, co je v nás a kolem nás, pod námi i nad námi do nekonečných výšin a dalek, s neurčitelným dnes ještě množstvím jiných světů, proti kterým jest naše země jen nepatrným zlomkem, s hlediska nekonečnosti a věčnosti skoro bezvýznamným.

Vskutku bezvýznamným? Ach nikoli! Tomuto hodnocení se člověk vzpírá celou svou přirozeností! V jeho očích je vše, co koná, jak žije, co se děje v něm a kolem něho až na dosažitelnou dálku — a ta je dnes dána theoreticky celým obvodem země — nesmírně důležité. A sám si člověk připadá tak důležitým, tak významným, že všechno, co se netýká přímo jeho, není denním programem jeho života, nesouvisí s jeho zájmy, názory, povoláním, podceňuje, a je pro něho více nebo méně bezvýznamné.

Člověk vytváří nové a nové složky prostředků svého života, objevuje nové věci, jeho obzor se šíří a prohlubuje, ale zároveň jeho poznatky a osobní zájmy a požadavky se zvětšují a spolu narážejí na zájmy a požadavky jiných lidí, vzniká konkurence, tření, a se stoupající složitostí života se dostávají důsledky tohoto

vření života, na které už nestačí jednotlivec. Proto se usměrňují a řeší ve velkých masách a celcích.

K tomuto poznání docházíme, hodnotíme-li svůj věk z odstupu pouhých 20 let. Jak se změnily poměry lidstva, jaké nastaly změny v jeho vývoji, kterému říkáme kulturní, národní, politický, a jak ještě jinak!

Staré Rakousko se rozpadlo, od bývalého carského Ruska oddělilo se několik území, mapa Evropy se změnila. Na troskách carského Ruska vyrostl Svaz sovětských republik s úplně novou politickou a sociální organizací a ideologií; v Itálii a Německu vznikly diktatury, jež za několik málo let od základů změnily tyto státy na organismy čistě vojenské s usměrněným zřízením veřejným a ovlivněným životem svých občanů i v soukromí. Ve Španělsku zuří ještě boje bratrovražedné, ovlivněné zájmy cizími; Japonsko zahájilo velkou výpravu do Asie za výboji a k měření sil s SSSR, na které se chystají i v Evropě. Současně jde o to, kdo má ovládnouti střední Evropu a cesty do Asie a Afriky, a kdo má získati panství nad rozsáhlými koloniemi, územími pro rozpínání, kterým se básnicky říká „místo na slunci“.

To jsou nejhrubší obrysy dnešní t. zv. světové situace na konci druhého desetiletí od války. Přimysleme si k tomu veliký pokrok, kterému říkáme „technický“, daleko větší než kdy byl učiněn za stejnou dobu před tím, ať už vzpomínáme na rozmach motorismu, zvláště automobilismu, dopravy vzduchem, zvýšení rychlosti železniční a lodní dopravy, rozšíření telefonu, na vznik a rozvoj radiofonie a radiotelegrafie, před 20 lety ještě nepomyslitelný, na vynálezy a pokroky v chemii, fysice a ve zdravotnictví, a naproti tomu na objevy a zdokonalení prostředků k hubení a mrzačení lidstva a ničení statků, vzpomeňme na všechny nové složky pokroku v ostatní kultuře v nejširším slova smyslu a máme alespoň povšechný obraz, jak rychle jsme za těch 20 let žili a jak bohatě, posuzujeme-li celkové dějiny a vývoj věcí na této zemi.

Změnili se i lidé. Právě tuto skutečnost si uvědomujeme poměrně nejméně, třebaže dnešní starší lidé vážně vrtí hlavami nad mladými a přiznávají, že jim nerozumí a je nechápou. Kdyby tak nějakým divem mohly býti postaveny vedle sebe mladé generace z r. 1914 a dnešní, rozdíl v životě, poměrech a názorech by jistě velmi překvapil.

Když si toto všechno jasně představíme, nemůžeme nepřisvěd-

čiti, že dobu válečnou i poválečnou — ač ani ta není neválečná — můžeme právem označiti za *dobu velkou*, jejíž vývoj zároveň ukazuje k tomu, že není ukončen, a že jsme na prahu ještě významnějších událostí.

Velká doba — praví se — vyžaduje velkých lidí. Nejde o lidi dnes zvláště vynikající, lidi, kteří výjimečnou energií a osobní autoritou právě ovládají celé státy, jejichž vliv zasahuje mocně do dějství světa, a jejichž plány vzbuzují u mírumilovných národů a lidí spíše hrůzu než úctu, ale běží o průměr a o množství zdatných jedinců, kteří se octnou ve středu dějství a budou jim v dalším průběhu udávati směr a určovati konečné výsledky. Dějiny nás poučují o tom, že se ve velkých epochách a událostech objevovali a uplatňovali lidé zprvu zcela neznámí, se kterými nikdo nepočítal, a ti, kteří zprvu rozhodovali, znenáhla mizeli, a věci se na konec vytvářely docela jinak, než bylo možno předvídati na počátku.

Válka r. 1914-1918 je toho přesvědčivým dokladem. V ní také první rozhodující lidé znenáhla ustupovali do pozadí, a v popředí se ocitaly osobnosti při počátku války nepatrné a málo významné. Kdo by ztrácel hlavu při prvním zablesknutí a prvním zadunění hromu, dokazoval by, že se ničemu z dějin nenaučil a prokázal by svou malodušnost a neschopnost k životu silnějšímu a nedostatek síly vyrovnávati v sobě špatné vlivy a dojmy, čeliti zlu a nebezpečí.

Náš národ obnovil svou samostatnost na konci války. Dnes však vidíme, že se vlastně r. 1918 zrodil, nebo znovu narodil. Jeho existence a její význam počínají teprve v těchto měsících širší světové veřejnosti býti známé a jasné, až je náš stát ohrožen a ocitl se na okraji těžkých mračen, ze kterých se ozvaly již první rachoty hromu.

I českoslovenští unitáři zrodili se v samostatném státě Československém. V pravdě žili tu pod jinými jmény po staletí, objevovali se a zanikali, projevovali se jako nositelé a hlasatelé pokroku a náboženského uvědomění a opět mizeli, ježto vlast byla příliš nesvobodná, ujařmená politicky, národně i duchovně, a bylo tolik jiné práce pro otevřené hlavy!

Ve velké době si uvědomujeme, že nový zrod svobodných náboženských myslitelů v samostatném státě měl svůj vyšší účel a hlubší smysl, nežli jsme si sami mohli na počátku domýšleti. A že i nám velká doba ukládá velké úkoly a že také nám přiděluje

určité poslání! Je na nás, abychom své poslání správně chápali a je plnili.

Spatřujeme je především v boji proti pověrám všeho druhu, tedy i proti pověře o slabosti našeho národa. Jestliže je nás málo, neznamená to, že musíme podlehnouti hrubé síle a násilí! Počet může býti do značné míry vyvážen jakostí! „Kdykoli jsme vítězili, dalo se to pokaždé více převahou ducha, nežli mocí fysickou, a kdykoli jsme podléhali — tím vinen býval vždy nedostatek duchovní činnosti, mravní statečnosti a odvahy.“ (Palacký.)

Jinou pověrou je spoléhati na zázraky a na zásah vyšších mocností. Viděli jsme v posledních týdnech mnoho lidí zmatených a poplašených, jak ztráceli hlavy a hledali spásu v bůhví jakých zjeveních. A bylo méně těch, kteří sestupovali do svého nitra, do hlubin bezpečnosti a hledali útěchu a sílu v sobě, ve své duši a v jejím spojení s Bohem, jenž jest zdrojem všeho, co nikde jinde nelze nalézt ani vyprositi.

Unitářství učí člověka, aby především a ve všem spoléhal na sebe. Bůh mu dal jiskru své tvůrčí síly, aby ovládala a usměrňovala jeho život. Na člověku jest, aby s těmito božskými dary správně hospodařil a uvědomil si, že konati dobro a páchat zlo je v jeho rukách, a že se může svobodně rozhodovati pro jedno nebo pro druhé, ale důsledky z toho nese sám nejen v tomto, ale i v dalších životech.

To předpokládá svobodnou vůli a svobodu vůbec. Unitářství považuje svobodu člověka správně chápanou za jeden z nejvyšších a nejcennějších mravních statků a za základ náboženského myšlení. Nesvobodný člověk — ať jsou pouta jeho ujařmení jakékoli povahy — nemůže býti silnou osobností, a nesvobodní občané nemohou tvořiti svobodný národ. Nesvobodný národ není živným prostředím pro kulturní a zejména pro náboženský pokrok. V něm se nerozvíjí vědomí svobody osobního rozhodování pro dobro nebo zlo, v něm se ztrácí individualita a povyšuje stádnost na vládnoucí zákon.

Československý národ žil po staletí v nesvobodě a dosud trpí důsledky svého jařma. Proto horoucně miluje svou svobodu, které nabyt před 20 lety, proto spojuje s ní své bytí, proto je odhodlán ji brániti a za ni vše obětovati. Je mu nesnesitelné pomyšlení, že zítra — pozítří by rozhodoval o jeho bytí či nebytí, o jeho národním, politickém a kulturním svobodě opět někdo jiný.

Co platí o nás a pro nás, platí i o jiných, kteří jsou s námi spojeni společenstvím státním. Jedním z hlavních mravních příkazů unitářství je snášenlivost. Snášenlivost ve všem: v náboženství, v politickém přesvědčení, v národní příslušnosti. V rámci vyššího celku jsme si všichni rovni, jak bylo v projevech našich státníků z poslední doby správně zdůrazněno. Jestliže nebyla vždy s pochopením přijímána slova T. G. Masaryka, zejména z prvních dob naší republiky, dnes chápeme a oceňujeme jejich dosah a moudrou mluvu jasněji než kdykoli jindy. Věříme, že se učení Masarykovo stane časem evangeliem národa v zájmu jeho svobody a pokroku!

Vědomí ceny svobody a nutnosti si ji udržeti proniká všechny čs. unitáře a dává jim sílu, aby v době potřeby prokázali odhodlání k obětím, jež si od nich vyžádá stát a národ. Zmatek, strach a zbabělost ochromují síly člověka i národa. Skutečně silným je, kdo dovede zachovati klid! Unitářství učí klidu, duševní vyrovnanosti, odhodlanosti. Učí člověka ovládati své pudy, vášně a slabosti. Dává lidem zbraň i lék proti malomyslnosti, úzkosti, vnitřní rozervanosti a rozpolcenosti povahy.

A učí také, že konečným cílem mravního vývoje je víra v člověka a bratrství lidí! Tímto přesvědčením projevuje zároveň pevnou důvěru v Boha, jenž je Počátkem i Koncem všeho!

„Nalad'te struny k společné písni,
vítězství slavte nad každou tísni.
Bol je tak malý pro velkou duši,
velkou, že v tísni své božství tuší.
Já vždy se v každém bolu
pokorně vracím k Bohu.
On ve mně stále tvoří,
v Něj mysl má se noří,
s Ním vítám tisíc světů
v mém ducha věčném letu.
Utichněte, běsy země,
u prahu hradu mého ve mně.“ — — —

Praha v dubnu 1938.

SPRAVNÍ SBOR NÁBOŽENSKÉ SPOLEČNOSTI
ČESKOSLOVENSKÝCH UNITÁŘŮ.

Norbert F. Čapek:

MOJŽÍŠ, BUDHA, JEŽÍŠ.

Je známo, že unitáři v rozdílu od některých jiných náboženských směrů nikdy nepěstovali antisemitism. Ale co je mnohem podivnější, že v rozdílu ode všech ostatních neobmezují se jen na židovskou náboženskou tradici. Všichni jiní mají svá Svatá Pisma výlučně od Židů, kdežto unitáři při veškeré úctě k těmto Svatým Písmům rádi si všímají Svatých Písem všech národů.

Je mnoho jiných Svatých Písem. Vezměme na příklad Vědy Brahminů, svatá písma Indů. Obsahují různé sbírky bohoslužebných písní, také hodně zázraků, žalmů a prorocství, jako křesťanská bible. Ale jsou objemnější, a více než sto milionů lidí je uctívá jako skutečné slovo boží, v téže míře a posvátnosti jako křesťané uctívají svoji bibli.

Jednou z nejvznešenějších biblí světa je Zent-Avesta. Hlavní biblí pro mnoho milionů Číňanů jsou spisy Konfuciovy. Nejnovější biblí světa je Koran, Svaté písmo Mohamedánů. K nejrozšířenějším patří asi Tripitika, Svaté Písmo Budhistů, jichž počet se udává na více než 600 milionů.

Přistupuji k pojednání o třech náboženských směrech, které se nás Evropanů nejvíce týkají. Zakladatelem prvního je Mojžíš, který se narodil asi před 4.500 lety. Nikdo neupře, že židovská otázka je dodnes akutní, a proto je docela na místě, povšimnouti si ducha tohoto náboženství. O osobě Mojžíše víme toho velmi málo; nejnovější badání spíše ukazuje, že Mojžíš nebyl Židem, ale Egyptanem, a že náboženství, jehož se stal zakladatelem, má svůj nejvlastnější původ v náboženství starého Egypta, které si později s přibráním babylonských prvků Židé svojí národní povaze přizpůsobili.

Náboženství Mojžíšovo má velmi vyhraněný směr, a nelze je jen tak směšovat s něčím jiným. Je to náboženství přízemní a pozemské. Všechno v něm a kolem něho týká se pozemského blahobytu. Celá orientace tohoto náboženství je tělesná, rodinná, majetková a národní. Všechny Mojžíšovy příkazy a zákazy dané jménem božím, týkají se buď blahobytu nebo bídy. Jsou to návody, co dělat, aby se blahobytu dosáhlo a bídě a trápení uniklo.

Vezměme na příklad třetí knihu Mojžíšovu. Podle 26. kap. Bůh tam slibuje odměnu za plnění svých příkázání a tresty při neplnění. A všechno se týká jenom věcí jasných. Slibuje se, budou-li

příkázání boží ostříhat, že „země vydá úrody své a stromové polní vydá ovoce své“. „Budete jísti chléb svůj do sytosti a přebývati budete bezpečně v zemi své“ — „nýbrž honiti budete nepřáteli své a padnou před vámi od meče“. — „Obrátím tvář svou k vám a dám vám vzrůst a rozmnožím vás.“ — „A jísti budete staré několikaleté, a před novým staré vyprázdníte.“

A naproti tomu, když by neposlouchali příkázání božích, čteme: „Uvedu na vás strach, souchotiny a zimnici — a bolesti naplní duši.“ „Semenem své nadarmo síti budete, nebo nepřátelé vaši snědí je.“ „Utíkati budete, an vás žádný nehoní.“ „Já učiním, aby spustla země, takže strnou nad ní nepřátelé vaši, kteří bydleti budou v ní.“ „Vás pak rozptýlím mezi národy a vytrhnu za vámi meč. I bude země vaše vyhubena a města vaše spustnou.“

Toto je v základě znovu a znovu opakováno a týká se vždy nasycení nebo hladu, majetku nebo bídy, četné rodiny nebo neplodnosti, úrody země nebo jejího spustošení. A kromě toho slibuje dlouhý život ve zdraví, nebo zkrácení života a nemoc. Nikde nečtete, že by byla řeč o nějakých vnitřních a duchovních hodnotách, a docela už nikde nenajdete slovíčka, že by duše byla nesmrtelná a Bohu odpovědná na věčnosti. —

Pochvalně se musíme zmínit o sociálním zákonodárství, které vyšlo od Mojžíše, ačkoliv pokud nám je z dějin známo, nebylo nikdy uskutečněno v té míře, jak to je v knihách Mojžíšových naznačeno. Tak čteme v 19. kap. téže knihy: „Když budete žíti, obilí země vaší, nesežneš naskrze pole svého a nebudeš sbíratí pozůstalých klasů žně své. Tolikéž ostatků vinice své nebudeš bráti a zrní vinice své nebudeš sbíratí; chudému a příchozímu zanecháš toho.“ A dále: „Neutiskneš bližního svého, aniž ho obloupiš, nezůstane mzda dělníka tvého až do jitra.“

A nejlepší je tohle: Každý sedmý rok má se nechat pole neobdělané, aby co tam vyrostlo, sebrali si chudí. A nad to každý padesátý rok mělo býti léto milostivé, a v ten čas všechno, oč jistá rodina za posledních 50 let přišla, mělo jí býti navraceno a všechny dluhy anulovány. A nad to vše, rok 49. jako sedmý a 50. opět byly pole a vinice ponechány chudým, aby si je sklízeli.

A ještě jednu věc, která se dlouho udržela. Člověk cizí mohl jíti na kterékoliv pole nebo do vinice, nebo do zahrady ovocné a najíst se. To mu žádný nesměl bránit a nebránil. Jenom s sebou nesměl nic brát.

Jsou to tedy velmi krásné a nedostižené sociální zákony, ale znovu podotýkám, týkalo se to vše věcí kolem tělesného a pozemského života. Nejvyšší trest, jaký si mohli Židé představit, byl, buď že byl člověk ukamenován, nebo že nepravost rodičů trestá Bůh do třetího až čtvrtého pokolení.

*

A teď si povězte něco o *Budhismu*. Budha byl ze šlechtické rodiny, měl dobré vzdělání, záhy se oženil, měl i syna, ale potom se odvrátil od světa a od rodiny, šel do ústraní, přemýšlel o marnosti světa a dosáhl osvícení. Nemohu se podrobně zabývat jeho učením, chci jen krátce vyzdvihnout jádro v rozdílu od náboženství židovského.

Budhism je pravý opak židovství. Kdežto židovství je zdůrazňováním vezdejšího života a v tom se vyčerpává, je budhism popíráním tohoto života, odvracením se od něho. Všechno prý je utrpení. I touha po životě je něco, co třeba potlačit a odstranit. Vykoupení je vlastně v tom, že člověk ničeho si neřádá a po ničem netouží.

Ten, kdo bral budhism nejoprávněněji, šel do kláštera a učil se, mít co nejméně požadavků v jídle, v pití, v odívání, v bydlení, s naprostým vzdalováním se od jakýchkoliv zábav a tělesných požitků. Jejich příkázání jsou: Nezabíjet, nekrást, nelhat, neopíjet se, po ničem netoužit, každý pud tělesný co nejvíc utlumit a zapřít, a vrchol všeho snažení je, aby člověk už se nemusel vtělit; a tenkrát se nemusí vtělit, když dosáhl poznání, že život v tomto těle je utrpení a klam, takže po smrti nemá člověk už nejmenší touhy něco z tohoto života užívat.

To je tedy budhism ve svém krajním vyvrcholení, při čemž si nesmíme zapírat, že se budhism vyvíjel různými směry, a že v některém ohledu z něho vyrostly nejkrásnější květy náboženského života, myšlení a citění, a že tato výše a krása ničím nebyla překonána.

Abych to shrnul, tak jako židovství položilo těžiště svého náboženství do tělesných a pozemských požitků, bez jakéhokoli vztahu k věčnosti, tak zase budhism položil těžiště života mimo tělesný a pozemský život, do života mimotělesného a mimozemského; a to je v něm zvláště v rozdílu od křesťanství zdůrazněno, že člověk musí vlastním úsilím a utrpením, poznáním a ná-

mahou dojít vykoupení. Že mu tedy nic do klína nepadá, ale že všechno jde podle určitých zákonů příčiny a účinku, vývojově, až k dosažení nirvány.

Při tom bych přece dva zajímavé rysy buddhismu, jak se jeví v praxi, chtěl vyzdvihnout. Je všeobecně známo, že buddhisté mají mnoho klášterů. Ale rozdíl je ten, že ti mniši, kteří toužili po ženách, neprokopávali tajné chodby k ženským klášterům, jako se dělo u nás ve středověku, nýbrž že si veřejně a řádně ty ženy vzali s sebou do kláštera; a takový klášter, jak už z vypravování cestovatelů víme, není jednou budovou, ale celou osadou, kde jednotlivci žijí ve svých domcích.

„Velkonoční“ mír u buddhistů.

Jinou, mnohem významnější vlastností buddhismu je jeho velká láska k míru. Nikdy pro buddhism anebo z jeho popudu nebyly vedeny války. U nás vznikla idea velkonočního míru. Nevznikla z popudu křesťanských církví. Jeden den v roce ustanou boje. Také mezi buddhisty, jmenovitě na Ceyloně, kde jsou nejhustěji osídleni, mají takový den míru a slaví jej na začátku května jako počátek nového roku. Zvláštností tohoto dne je dokonalý soulad mezi lidmi, o jaký v buddhistických zemích usilují, a to soulad mezi vším, co žije a dýchá v hranicích těchto zemí. V tento den člověk i zvíře mají žít v míru navzájem. Žádné zvíře nesmí býti zabito. Všechny řeznické obchody a porážky a krámy s lihovinami jsou zavřeny.

A mír vládne především mezi lidmi. Cestovatel, který po léta žil na Ceylonu, dosvědčuje, že nepamatuje, aby v tento den byl některý člověk napaden nebo zraněn druhým člověkem. Přejnost a dobrá vůle vládne v celé obci mezi všemi stranami a věrami, takže i nejhrubší a nejnevázanější osoby jeví ten blahodárný vliv a stávají se ve svém chování ukázněnými a laskavými.

V tomto dni, kterému říkají Vassak, každý dům na Ceylonu je dekorován mladými, jemnými listy kokosové palmy, malebné ozdoby a lampiony v nejrůznějších barvách zdobí domy. Při setmění světla se rozžehnou a všade, kde žijí buddhisté, je pravý ráj světel. A podle hlavních ulic jsou vystaveny nádoby, naplněné pokrmý a občerstvením k volnému užívání každému, kdo jde okolo. A ten, kdo dává, děkuje tomu, kdo bere, za pohostinství, neboť má za to, že jemu bylo učiněno dobrodiní tím, že mu bylo

dovoleno dát. A čím více si někdo vezme, tím jej činí šťastnějším. Lidem zvláště potřebným rozdělují se volně pokrmy a šaty. Při tom skupiny pěvců promenují po ulici a zpívají koledy na oslavu Budhy, který prý v ten čas se narodil, v tentýž čas dosáhl osvícení a v tentýž čas vešel do Parinibhana.

Skoro bychom my, hodní křesťané, těmto budhistům mohli závidět. Budme však vděční, že máme aspoň svůj český velkonoční mír, který se od nás šíří do druhých zemí.

*

Přicházím k *Ježíši*. Jeho učení a postoj k životu je rozdílný jak od židovství, tak od buddhismu, i když z každého z nich to skutečně nejlepší přijímá. Tedy v rozdílu od buddhistů neodvrací se Ježíš od ničeho, co je krásné a dobré v tomto životě tělesném a pozemském. Je přece příznačné, že jej pomlouvali slovy: „Aj člověk, žráč a pijan vína.“ Jistě nebyl to ani ono, ale také nebyl v žádném ohledu asketa. Říkal, „ne co vchází do člověka jej znečišťuje, ale co vychází z něho.“ Vytýkali mu, že je přítelem publikánů a hříšníků a že řekl: „Publikáni a nevěstky předcházejí vás“ ty jejich pobožné a jiné podobné věci.

Ježíš porovnává život svých následovníků s účastí na svatbě, kde člověk nefňuká a nepláče, ale raduje se. A najednou čteme výroky, jako tenhle: „Radujte se a veselte se.“ A jindy: „Váš zármutek se promění v radost.“ Anebo praví: „Nestarejte se, život je víc než pokrm.“ Trápit se, podle Ježíše, je pohanské. Učil se dívat na přírodu, ale po té stránce nejradostnější. „Hleďte na lilie, hleďte na ptactvo, jak je bezstarostné.“ Učil, že každý den má dost na svém trápení, nemáme se trápit nad tím, co bylo a co bude.

Zkrátka a dobře, je to pozitivní postoj k životu. Netrápit tělo, netrápit sebe a netrápit druhé. Pěstit náladu radosti, klidu, odvahy a podobně.

Ale na druhé straně Ježíš právě tak zdůrazňuje duchovní a věčnou stránku člověka. Život mimozemský a nadzemský je jemu tak skutečný, jako pozemský. Člověk není tělem, ale má tělo odloží tělo a zůstává navždy odpověden své nejvyšší autoritě, Bohu.

To všechno jsou kladné hodnoty. Ježíš životem po smrti nijak nestraší. Jen vystříhá a nabádá, aby člověk svým životem, svojí službou a prací stal se hoden dalšího života.

*

Povězme si dále, kterému z uvedených směrů podobá se *křesťanství*. Prosím, abyste má slova považovali jako podnět k přemýšlení. Je to věc nanejvýš obsáhlá a z praktického hlediska důležitá. Dnešní křesťanství v tom, či onom pojetí, nepodobá se žádnému z uvedených třech směrů, ale je to, abych tak řekl, kompromis, anebo kymácení se mezi židovstvím a buddhismem; a z čistě křesťanského, a řekl bych Ježíšovského, jsou v křesťanství jen ta jména.

Katolictví, chceme-li je správně posoudit, musíme posuzovat z té stránky, kde je považováno za nejdokonalejší. To je beze sporu život klášterní. A tento život klášterní, který v prvotním křesťanství nemá nejmenšího základu, je jen jakousi odrudou buddhismu.

Podobně v *evangelictví*, podle jeho nejopravdovějších a nejprísnějších vyznavačů, najdeme mnohem více z buddhismu nežli z Ježíše. Ať posuzujeme písně, kázání, praxi, vše směřuje k životnímu pesimismu a odříkání. Pryč od života, pryč od světa, pryč od tělesných požitků a zábav.

Byl jsem dost dlouho členem a kazatelem jedné z těch přísných církví, a vím, jak byli někteří vyloučeni z církve, že kouřili, jiní, že se piva napili, jiní, že byli v biografu nebo v divadle, a ještě jiní, že se účastnili „světské“ svatby. To jsou ovšem výstřelky. Oni je však za výstřelky nepovažují, ale za znamení božích vyvolených. A vedle toho jsem slyšel mnoho nářků nad vlastní bídou a nad světem, který ve zlém leží, takže obzor duchovní byl stále více méně zakalen a zachmuřen, a jenom tam v dálce, za horami, za hrobem kynul radostnější život.

Většinou nebývají křesťané důslední. Jejich náboženství ukazuje k popírání života, ale jejich praxe se nese k pojetí židovskému.

*

Přicházíme tedy k otázce, jestli ten Ježíšovský směr úplně zaniknul, anebo jestli má ještě dnes nějaké následovníky. A tu z hlubokého přesvědčení zdůrazňuji, že my unitáři stavíme se vědomě na cestu, kterou vyznačil Ježíš svým učením a životem.

My se k Ježíši nemodlíme jako k Bohu, neděláme z něho bůžka, nevyznáváme, že umřel za naše hříchy, aby nás tím ospravedlnil, ale hlásíme se k němu jako k vůdci a učiteli, a jeho cestu pova-

žujeme za svoji cestu a svoje východisko k dalšímu vývoji. Ježíše tenkrát mnozí nemohli pochopit, jako mnozí nemohou pochopit nás. Jsme jim světší, protože nejsme pesimisty a odříkači. Máme rádi všechno dobré, krásné a pravdivé, máme rádi život a přírodu, hudbu a zpěvy, ušlechtilé zábavy, umění a vědy, a zvláště zdůrazňujeme, aby člověk své tělo nezanedbával, ale hleděl je přivést k největší svěžesti a výkonnosti.

Ale právě tak a ještě více zdůrazňujeme hodnoty duchovní a v duševním životě vše kladné a radostné; klid, odvahu, zdravé sebevědomí; ovládání citů a zbavování se citů nežádoucích, jako je bázeň, hněv, trápení a pod. Tedy mezi tím, co jiní k bázní a strachu nabádají, my říkáme, že bázeň a strach jsou duševními jedy, kterých je nutno se zbavit; že jsou to zdroje nemocí a otravují tělo i duši.

Vezměte si naše písně a srovnajte je s písněmi kterékoliv církve, a hned uvidíte dva úplně odlišné světy. Na jedné straně to radostné Ježíšovské zdůrazňování, že jsme boží dělníci a nikoliv žebráci u božích dveří, a na druhé straně to nekonečné naříkání nad sebou a uprošování Boha, aby se smíloval.

My také vědomě, jako ti Židé, zdůrazňujeme vezdejší život a péči o tělesnou stránku, i o blahobyť, ale to je nám toliko základem a začátkem rozumného života. My dále neklademe, jako ti budhisté, důraz na utrpení a na chmurnou stránku života. Ne že bychom se utrpení báli, ale nepovažujeme je ani za žádoucí, ani za potřebné.

Ani Židé ani budhisté nekladou důraz na věření, ale na život. Židé na ten vnější život, budhisté však na ten vnitřní. My klademe důraz na obojí, na život vnější i na život vnitřní, ale podobně jako oni neklademe důraz na věření. Milujeme experiment, nebojíme se experimentovat, a bádát ani o těch největších záhadách a tajích života. Naši přátelé v jiných náboženských společnostech kladou naproti tomu větší důraz na věření a na dogmata, ale experimentování se bojí nebo vystříhají nebo se mu oddávají tajně.

My si říkáme, jestli ten druhý svět byl někdy někomu blízký a otevřený, je blízký a otevřený i nám. Proč bychom se měli spokojit jenom se svědectvím těch, kteří před tisíci léty něco zažili! A proto rádi všechno zkoumáme a zkoušíme, co by nás s oním světem zblížilo a seznámilo.

Zkoumejte, jestli to všechno je tak pravda, a jaké z toho chcete vyvodit důsledky pro svůj život a pro svoje jednání. Chcete-li jítí tou cestou buddhismu a odvracet se od života a žít jenom snad v myšlenkách, anebo chcete-li jítí tou cestou židovskou, kterou jde většina Evropanů, semitů i antisemitů, kteří smysl života vidí jen v tomhle životě a v tom, co naše tělo užije. — Anebo chcete-li se potácet mezi buddhismem a židovstvím, jak činí skoro napořád křesťanď. Anebo chcete-li jítí tou cestou Ježíšovou, kterou jedine mohu z té duše doporučit, neboť je to cesta radosti, klidu, síly a věčného života.

Čtyři a půl minuty po smrti.

Dr. B. Pflieger v delší stati „Smrt a duševno“ („Pestrý týden“) uvádí mezi jiným tento zajímavý případ jako doklad, že duše člověka může existovat a myslet i bez pomoci fysického těla a jeho mozku.

„Velmi zajímavé a přesvědčivé jsou i zážitky osob, které byly buď v lethargickém spánku nebo i na chvíli mrtvé. Posledně uvedený případ stal se v únoru r. 1935 anglickému zahradníkovi Johnu Puckeringovi v Arley. Byl operován v Birminghamu a uprostřed operace, která trvala tři čtvrti hodiny, přestalo mu tlouci srdce a teprve po čtyř a půl minutové masáži se dostalo opět do činnosti.

O případu psal pak britský lékařský list jako o moderním zázraku, neboť operatér Dr. G. P. Mills konstatoval už smrt. Je to případ, „který se nestává často, aby se zastavilo srdce a člověk aby se přece ještě vrátil k životu,“ jak praví jmenovaný lékař, ale ještě zajímavější nežli stránka fysiologická jsou v tomto případě psychické zážitky v době čtyř a půl minuty smrti.

Po probuzení se John mrzel, že nezůstal mrtev, neboť praví: „Co jsem viděl za tu krátkou dobu své smrti, opravdu mne rozesmutňuje, že jsem přišel k životu. Byl jsem obklopen tisíci lidmi, kteří byli nadmíru šťastni, že jsem byl rád, že jsem už mrtev. Hrob nemá pro mne nyní žádných hrůz. Poznal jsem, že pozemský život plný útrap, je jen dočasnou přípravou pro něco lepšího a šťastnějšího.“

Své dceři hned po svém vzkříšení sdělil, že viděl její matku, která zemřela před několika lety. A s podobnými zážitky blaženého rázu setkáváme se i u osob, které byly v lethargickém spánku.

Bylo by smělým tvrdit, že ve všech těch případech, i v případě Puckeringově, byla činná fantasie v mozku, když v něm nebylo ani pozemského vědomí; ale i kdyby tomu tak bylo, tu se musíme ptáti, proč vytvořila právě vidění osob zemřelých a vůbec

scenerii, které po probuzení subjektu byly jím líčeny jako z „onoho světa?“ Proč se ta fantasmie neomezí nikdy na kombinace nějakých obyčejných pozemských snů a proč si právě v takových případech vybírá něco transcendentálního?

Jestliže však již netluče srdce, jako v případě Puckeringově, nevím, jak by bylo možno předpokládati činnost mozkovou a dokonce tak bohatou a spojenou s pocitem blaha. Že by podobný sen se odehrál v okamžiku, kdy zase přicházel k vědomí, bylo by velmi pochybnou domněnkou, a to už vzhledem k tomu neobvyklému rázu vidění a blaženému pocitu. Tu by se dal předpokládati spíše nepříjemný pocit mozkový, jaký podle všeho Puckering měl po svém vzkříšení (lítost, že nezůstal mrtev). Nebyl tedy onen blažený pocit rázu fyziologického, ale psychického a byl pak promítnut do probouzejícího se pozemského vědomí.“

Velcí mužové o náboženství.

Louis Pasteur: „Právě proto, že jsem mnoho přemýšlel a mnoho studoval, jsem věřícím.“

Goethe: „Nevěra jest vlastností slabých povah.“

Palacký: „Každý rozumný musí uznati, že kde není Boha, není ani mravouky.“

Diderot: „Náboženství, jediný základ mravnosti.“

Rousseau: „Domníval jsem se, že možno i bez náboženství býti poctivým člověkem, ale již jsem se vzdal toho bludu.“

Masaryk: „Harmonicky vyvinutý člověk potřebuje vědu, umění, mravnost a náboženství. Náboženství je centralisující duchovní mocí, má soustředit všechny duchovní život a jeho různé prvky.“

Týž: „Já v náboženství nalézám ideál pravé dokonalosti a od sud objektivní měřítko pro všecko konání lidské. Tento ideál dokonalosti učí člověka vystříhat se malosti a malichernosti. Pociť věčnosti dělá nás skromnými, sesiluje pocit mravní zodpovědnosti a vede k uznání všeobecné harmonie.“

Sven Hedin: „Bez silné a absolutní víry v Boha a bez Jeho všemohoucí ochrany nebyl bych mohl žít sám po 12 let v nejděsivějších oblastech Asie.“

Univ. prof. Mareš: „Žádná věda nikdy nenahradí náboženství — neboť věda zakládá se na smyslech, rozumu a vědecké zkušenosti; proto neodpovídá na otázky přesahující lidskou zkušenost.“

Wilson: „Jenom ve víře našel jsem energii, kterou potřeboval jsem k vykonání těžkého úkolu, který mi svěřila Prozřetelnost.“

Rieger: „Pravá učenost vede k Bohu — povrchní odvádí.“

Marcóni: „Nikdy není a nemůže být nějaký rozpor mezi vírou a vědou. Každý vědec ví, že věda má své hranice. A za ně můžeme jen tehdy, skloníme-li se před Bohem.“

Plzeňské unitářské děti.

V Plzni také vyučujeme unitářskému náboženství. Máme zatím jednu třídu, do které chodí děti od 5 do 15 let. Když posledně sestra Čapková zastupovala ve vyučování svého manžela, zvolila svoji metodu. Uložila dětem, aby si každé složilo a napsalo svoji modlitbu. Tak se i stalo. Přinášíme ukázky. Jedna od šestileté holčičky, která se teprve učí psát, druhá od devítiletého hochy a třetí od nejstarší žačky.

Bože o to tě prosím,
abych mohla rozdávat lásku
a dělat dobro na světě.

H. Jakubcová.

Bože dej ať jsem každý den
aspoň o vlásek lepší a lepší, a všichni moji
malí bratři a sestry. Podporuj nás v našem
úsilí k blahu vlasti a všech lidí.

L. Jakubec.

Bože můj, dej mi sílu, abych rozsévala
lásku a přátelství všem, kteří jí potřebují.
Tak jako já chci žít v Tvé lásce — tak
chci, aby jiní měli to poznání, přes zlobu i
nenávisť jiných a chci jim býti slunečním
paprskem a budu se snažit probudit v nich
lásku k Tobě.

D. Brabcová.

PODĚKOVÁNÍ panu ministerskému předsedovi dr. Milanu Hodžovi za jeho povzbuzující projevy, tak blízké duchu unitářskému, a Lordu Neville Chamberlainovi — unitáři za řeč z 24. března t. r. zaslal správní sbor NSČSU.

ZVEME VÁS NA TRADIČNÍ UNITÁŘSKÝ

JARNÍ VEČER

s hudebním a zpěvním pořadem, který bude zároveň oslavou zdárného výsledku *sanační akce*. - Koná se V SOBOTU 7. KVĚTNA o 19³⁰ h. v síni Charlotty G. Masarykové Praha I., Karlova 8.

Unitářský sněm a valná hromada SSB

bude se konati v pátek dne 27. května t. r. v síni Charlotty G. Masarykové Praha I., Karlova 8. = Sněm bude zahájen o 19³⁰ hod., valná hromada téhož dne o 20³⁰ hod.; na obojí mají přístup členové Náboženské společnosti čs. unitářů a Společnosti Svobodného bratrství.

Vytiskla knihtiskárna K. Mašín, Kladno, Poděbradova 15.